

CRKVA U OČIMA MLADIH

Valentina MANDARIĆ, Zagreb

Sažetak

U ovom radu autorica, koristeći se rezultatima socio-religijskih istraživanja o religioznosti adolescenata i mladih, razmišlja o odnosu mladih i Crkve i to pod vidom pripadnosti i identifikacije. Istraživanja pokazuju da je kod mladih sve izraženija parcijalna pripadnost, a u opadanju identifikacija s njenim temeljnim naučavanjem. Mladi se uglavnom osjećaju, a tako ih se najčešće i tretira, kao pasivni konzumatori crkvenih usluga. U tome se mladi u Hrvatskoj ne razlikuju mnogo od mladih u drugim europskim zemljama. No, bez obzira na to u očima mladih Crkva kao institucija još uvijek ima veliki ugled. Mladi Crkvu najviše doživljavaju kroz njeno socijalno, kulturalno i društveno zalaganje u konkretnom društvu, posebno na socijalnom području. Oni imaju dosta poteškoća u shvaćanju i prihvaćanju otajstvene dimenzije Crkve i zbog toga njihova slika Crkve nije uvijek cjelovita. U razmišljanjima mladih o Crkvi dominira subjektivizam. Autorica na kraju donosi nekoliko smjernica koje mogu pomoći u otkrivanju mladima pravog lica Crkve.

Ključne riječi: Crkva, mladi, odnos, pripadnost, slika Crkve

Uvod

Krajem osamdesetih godina u Njemačkoj, svećenik koji je bio odgovaran za pastoral mladih savjetovao je mladima koji su se suočavali s problemima u življenju kršćanskog života, da pišu Karlu Rahneru. Tako je nastala osebujna razmjena pisama između studenata i poznatog teologa. Lawrence James napisao je jedan kratak komentar o sadržajima tih pisama i Rahnerovim odgovorima.¹ Komentar otkriva kako mnoga pisma koja su mladi pisali Rahneru, izražavaju negativan stav prema Crkvi. Tako jedan od studenata piše: »Poslije dugog razmišljanja zaključio sam da vjerujem u Boga, ali ne i u Crkvu.«² U odgovorima mladi-

¹ J. LAWRENCE, »Karl Rahner answers young people«, u: *The Living Light* 30 (ljetno 1994.), str. 13–17.

² Isto, str. 15.

ma, Rahner si postavlja generalno pitanje: Zašto mladi imaju velike poteškoće u odnosu sa Crkvom?

Da je odnos Crkve i mladih veoma ozbiljno pitanje pokazuju i rezultati brojnih socio-religijskih istraživanja. Ona upućuju na sve izraženiji raskorak između religioznosti kojoj naginju mladi i eklezijalnog kršćanstva.

Socio-religijska istraživanja provedena među mladima na našim prostorima potvrđuju masovno religiozno opredjeljenje, ali u isto vrijeme sve izražajnu tendenciju da se vlastita vjera živi izvan institucionalnih oblika, odnosno izvan Crkve.

To je vjerojatno povezano također s padom utjecaja Crkve u društvu. Njene zakone i propise prihvaćaju isključivo oni koji joj dragovoljno pripadaju, dok za većinu ljudi oni nemaju nikakvo značenje. Zamjećuje se porast indiferentnosti prema Crkvi kao instituciji i to od strane samih vjernika. Na Crkvu se često gleda jednako kao i na druge institucije. Tako se primjerice mogu čuti mišljenja kako je Crkva sve sličnija birokratskim institucijama u suvremenom društvu.

Odnos mladih i Crkve pruža nekoliko različitih naličja. Suočavamo se s jednim zanimljivim fenomenom: današnji mladi izražavaju puno pozitivniji stav prema religiji i religioznosti i gotovo se u većini, barem kada je riječ o Hrvatskoj, izjašnjavaju religioznima odnosno katolicima. To je potvrdilo i zadnje istraživanje među zagrebačkim adolescentima.³ No, u isto vrijeme nikada kao danas nije bilo takvo udaljavanje mladih od Crkve, posebno nakon primanja sakramenta potvrde. To je prepoznatljiva konstanta u našim pastoralno-katehetskim analizama. I kod onih koji se osjećaju dijelom Crkve, bilježi se veliki raskorak između životnog iskustva i prihvaćanja propisa i poruka koje Crkva navija.

Nameće nam se pitanje: zašto u odnosima Crkve i mladih dolazi do »kratko-ga spoja«? Gdje je glavni izvor smetnja? Ova i slična pitanja potakla su nas na potrebu dubljeg promišljanja odnosa mladih i Crkve. U ovom radu želimo se osvrnuti na stupanj i intenzitet pripadnosti Crkvi kao i identifikaciju s njom. Unutar odnosa Crkve i mladih, na temelju novijih socio-religijskih istraživanja, vidjet ćemo kako mladi doživljavaju Crkvu, njenu prisutnost i angažman u suvremenom društvu i što očekuju od današnje Crkve. Na kraju donosimo nekoliko zaključnih teza koje mogu poslužiti kao smjernice u uspostavljanju boljeg odnosa između Crkve i mladih.

³ B. V. MANDARIĆ, *Religiozni identitet zagrebačkih srednjoškolaca*, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar/Katolički bogoslovni fakultet, Zagreb, 2000. Istraživanje je provedeno 1998. u gradu Zagrebu među srednjoškolcima, na uzorku od 904 ispitanika. Prema ovom istraživanju 88,6% srednjoškolaca u gradu Zagrebu smatra se katolicima. *Isto*, str. 55.

1. Čemu Crkva?

Ovakva i slična pitanja nerijetko postavljaju mladi ljudi. Možemo često čuti: »Bog da, ali Crkva nije nužno potrebna«.

Crkva u okvirima kršćanske vjere zauzima važno mjesto. Bez nje ne možemo razmišljati o temeljnim odrednicama kršćanske vjere. Crkva spada u red temeljnih vjerskih istina kršćanstva, kao što to pokazuje treći članak Nicejsko-ca-rigradskog Creda: Vjerujem u Duha Svetoga, svetu Crkvu katoličku... Ona, prema kršćanskoj teologiji, predstavlja znak prisutnosti živoga Krista u povijesti i nastavak njegovog spasenjskog djela. Crkva je »vidljivi znak po kojem Krist u Duhu Svetom očituje svoju aktivnost i stvarnu prisutnost na svijetu i po kojem on svoje spasenje svijetu stvarno naviješta i daje«⁴. Ona je u isto vrijeme vidljiva i nevidljiva i posjeduje način kako biti zemaljska i nebeska. Ima vanjski oblik i unutrašnji otajstveni bitak, vođena Duhom Svetim.⁵ »Crkva nije jednostavno nešto što je svrsishodno čovjeku, već je u pravom smislu pitanje vjere.«⁶

U poimanju Crkve došlo je do velikih pomaka poslije Drugog vatikanskog sabora. Oni su se dogodili na nekoliko razina ili odnosa: Crkva i Krist⁷; Crkva i kraljevstvo Božje⁸; Crkva i spasenje⁹; odnosi među članovima Crkve¹⁰; Crkva i druge religije.¹¹ Drugi vatikanski sabor definirao je identitet Crkve polazeći od njenog poslanja.¹² Opravdano se kaže da je ovaj Koncil bio ekleziološki. Na to upućuje činjenica da su dva temeljna dokumenta – dva pilastra na koje se oslanja cijela zgrada koncilske misli – Dogmatska konstitucija *Lumen gentium* i Pastoralna konstitucija *Gaudium et spes*, posvećeni upravo Crkvi.¹³ Njena centralna os

⁴ T. J. ŠAGI BUNIĆ, *Ali drugog puta nema*, KS, Zagreb, 1986., str. 56.

⁵ Usp. K. RAHNER, *Corso fondamentale sulla fede. Introduzione al concetto di cristianesimo*, Edizioni Paoline, Rim 1984., str. 436.

⁶ *Isto*, 438.

⁷ »Lumen gentium«, u: II. VATIKANSKI KONCIL, *Dokumenti*, KS, Zagreb, 1986., br. 1.

⁸ Usp. *Isto*, 5. 9b

⁹ Usp. »Gaudium et spes«, u: II. VATIKANSKI KONCIL, *Dokumenti*, KS, Zagreb, 1986., br. 22e; *LG*, 14, 16.

¹⁰ Usp. *LG*, II, 18a, 31a.

¹¹ Usp. »Unitatis redintegratio«, u: II. VATIKANSKI KONCIL, *Dokumenti*, KS, Zagreb, 1986., br. 3; *LG*, br. 8b.

¹² Usp. *LG*, br. 1, 48; *GS*, br. 22, 45; »Ad Gentes«, u: II. VATIKANSKI KONCIL, *Dokumenti*, KS, Zagreb, 1986., br. 1; *LG*, br. 5; *GS*, 22.

¹³ Usp. L. GALLO, »La comunità degli uomini in Cristo«, u: Z. TRENTI – L. PAJER i drugi, *RELIGIO Enciclopedia tematica della educazione religiosa*, Piemme, 1998., str. 195.

spustila se od hijerarhije prema narodu Božjem; od ovisne pasivnosti na kritičku odgovornost; od Crkve odozgo na Crkvu odozdo.¹⁴

Gledano s kršćanskog aspekta, Crkva je ona zajednica ljudi u kojoj su prepoznatljivije sljedeće dimenzije: slušanje i prihvaćanje riječi Božje koja potiče i poziva na poslanje; »narod«¹⁵ – (zajednica ljudi) koji prihvaća spasenjski poziv Isusa Krista i okuplja se u zajednicu koja ispovijeda istu vjeru; sakramenti, posebno euharistija; biskup sa svojim prezbiterima, princip i temelj jedinstva i zajedništva; teritorij na kojem se živi kršćansko iskustvo; služenje čovjeku u njegovu promicanju kako bi se u povijesti ostvarilo kraljevstvo Božje; iskustvo intenzivnog zajedništva ljudi s Bogom i međusobno.

Identitet Crkve, kako ga definira Drugi vatikanski koncil, stavlja u središte poslanje Crkve. Ona je »univerzalni sakrament spasenja« – posrednica spasenskoga plana koji Bog ostvaruje po Isusu Kristu, u Duhu Svetom, a koji uključuje sve ljude i cijelu povijest. »Njzino se djelo proteže na svakog čovjeka. Svaki čovjek postaje objektom crkvene brige i pažnje. Svakom je čovjeku Crkva dužna pristupiti kao prema Kristu«¹⁶. Samo s ovakvim poimanjem Crkve moguće je nađići naizgled suprotstavljenost između institucije i karizme koja Crkvu svodi samo na institucionalnu i hijerarhijsku stvarnost.¹⁷

Razmišljajući o stvarnosti Crkve danas, nameće nam se pitanje: u kakvom je suglasju teološko otajstvo Crkve kao tijela Kristova, Božjeg naroda (zajednice vjernika) sa slikom Crkve koju susrećemo u svakidašnjoj praksi? Na temelju koje slike Crkve želimo razvijati osjećaj pripadnosti? Kada su u pitanju mladi, zamjećuje se slabljenje osjećaja za eklezijalno kršćanstvo. S jedne strane, primjećuje se nerazumijevanje i nepoznavanje otajstva Crkve, a s druge strane, neprihvatanje institucionalne Crkve.

2. Ambivalentna pripadnost Crkvi

Na psihosocijalnom planu prijanjanje pojedinca uz određenu skupinu događa se kroz proces identifikacije koju najčešće nazivamo osjećajem pripadnosti. Ona

¹⁴ Usp. R. TONELLI, »Gruppo e esperineza di Chiesa«, u: *Note di Pastorale Giovanile* 18 (1984.), br. 7–8, str. 14–20.

¹⁵ Ne misli se na narod u etničkom smislu (ἔθνος) nego o narodu pozvanih (λαός).

¹⁶ T. J. ŠAGI BUNIĆ, *Prema civilizaciji ljubavi*. Izbor članaka, KS, Zagreb, 1998., str. 496.

¹⁷ »Društvo sastavljeno od hijerarhijskih organa i mistično Kristovo Tijelo, vidljiv zbor i duhovna zajednica, zemaljska Crkva i Crkva koja već posjeduje nebeska dobra, ne smiju se smatrati kao dvije stvari, nego one tvore jednu složenu stvarnost, koja je sastavljena od ljudskog i božanskog elementa. Stoga se ona ne malom analogijom uspoređuje s misterijem utjelovljene Riječi. Jer kao što božanskoj Riječi uzeta narav služi kao živi organ spasenja, s Njom nerazrješivo sjedinjen, na sličan način društveni organizam Crkve služi Kristovu Duhu, koji je oživljuje, za rast tijela (usp. Ef 4,16).« *Lumen gentium*, br. 8.

se može temeljiti na kulturnom nasljeđu, etničkom i obiteljskom porijeklu, sklopljenom ugovoru, religioznoj opredijeljenosti, itd. Pripadnost se učvršćuje kroz mrežu odnosa koji se grade unutar jedne skupine. Upravo na temelju tih odnosa i njihova intenziteta može se govoriti o integralnoj pripadnosti u kojoj se pojedinac osjeća prihvaćenim i na taj mu se način otvara prostor da se ostvaruje kao jedinka.

Osjećaj pripadnosti ovisi o utjecaju kulturnog ambijenta u kojem pojedinac živi. Pojedinac, naime, ne može ostati imun na sliku koja se stvara u jednom kulturnom ambijentu o skupini kojoj pripada, pred prosudbama koje se izriču na njen račun, niti pred stereotipnim opisima koja se najčešće o njoj u javnosti predstavljaju. Ovisno o socio-kulturnim kontekstima, ti su utjecaji veoma različiti. Nekada vanjski utjecaji imaju pozitivan učinak, a ponekad negativan. U nekim situacijama kultura služi kao potpora u identifikaciji, dok u drugim okolnostima podupire ili rađa stupnjevitu pripadnost ili polupripadnost.¹⁸ Kada je riječ o religioznoj pripadnosti, ona se temelji na dva pojma: pripadnosti i identifikaciji. »Identifikacija je traženje identiteta, prepoznavanje vlastite osobe, unutar Crkve kao snažne organizacije, društveno priznate.«¹⁹ Stoga je jako važno razlikovati između religiozne pripadnosti (simboličke) i identifikacije (ortodoksne): pojedinac se može definirati kroz pluralitet pripadnosti i identifikacija.²⁰ Kod utvrđivanja religiozne pripadnosti važno je jasno postaviti kriterije po kojima se prepoznaje ili prosuđuje stupanj pripadnosti određenoj konfesiji.²¹ Bez tih kriterija teško je artikulirati i odrediti stupanj parcijalnosti i tip individualne religioznosti. Mladi redovito preko vlastite obitelji, a kasnije tijekom niza godina religiozne socijalizacije usvajaju određeni stupanj pripadnosti Crkvi, bilo kao jednoj kolektivnoj organizaciji ili pak kao instituciji sakralnog i kulturnog tipa. U crkvenoj pripadnosti riječ je o prihvaćanju nekih temeljnih principa vjere koje zajednica, ustanova (Crkva) naviješta; manifestira se u nekim određenim praktičnim ponašanjima, ali to nije dovoljno ako se ne žive na osobnoj razini bitna uvjerenja i

¹⁸ Usp. S. J. HERVE CARRIER, *Dizionario della cultura*, Libreria editrice vaticana, Città del Vaticano, 1997., str. 40.

¹⁹ R. CIPRIANI, »Appartenenza, semia appartenenza, non appartenenza«, u: V. CESAREO i drugi, *La religiosità in Italia*, Arnoldo Mondadori Editrice, Milano, 1995., str. 103–104.

²⁰ Usp. T. LUIGI, »Discontinuità fra appartenenza ed identificazione religiosa con particolare riferimento ai giovani«, u: *Studi di Sociologia* 34 (1996.), br. 4, 419.

²¹ O problemu stupnjevite i distancirane crkvenosti, na našim prostorima, posebno se bavi i o tome piše Josip Baloban. U tom smislu vidi: J. BALOBAN, »Aktualnost distanciranih kršćana«, u: M. STEINER (uredio), *Synthesis theologica*. Zbornik u čast p. Rudolfa Brajčića SJ prigodom 75. obljetnice života, Zagreb, 1994., str. 243–255; ISTI, »Stupnjevita crkvenost današnjeg kršćanina: realnost i opasnost«, u: *Bogoslovska smotra* 66 (1996.), br. 2–3, str. 403–422. ISTI, »Stupnjevita crkvenost kao primarni izazov za Crkvu u Hrvatskoj«, u: *Svesci* 56 (1984.), str. 81–91.

vjerovanja.²² U crkvenoj pripadnosti važnu ulogu ima povjerenje i vjernost, u toj mjeri da je Crkva mjesto identifikacije, prihvaćanja temeljnih vrednota, mjesto nadahnuća za vlastite životne odluke, uvjerenja i ponašanja.²³ Iščitavajući pripadnost kroz prizmu navedenih kriterija, crkvena pripadnost, kako naglašava Gallo, ima dva prepoznatljiva aspekta: objektivni i subjektivni.²⁴ Objektivna pripadnost se očituje na nekoliko razina. Prema nekima ona se svodi na čisto anagrafsko pripadanje. Naime, primanje pojedinih sakramenata svodi se na uvedenošću u neki župni registar. Isto tako, često je riječ o kulturnoj pripadnosti, koja uključuje sudjelovanje u slavljinama pojedinih sakramenata: krštenju, prvoj pričesti, potvrdi, vjenčanju. Pod objektivnu pripadnost spada i sudjelovanje u pastoralnim akcijama na različitim razinama kao što su kateheza, ili druge aktivnosti u župi.

Subjektivna, pak, pripadnost je »svijest o pripadnosti«. Ona je življena u različitim intenzitetima, koji imaju svoj raspon od minimalnog praga do široke stupnjevitosti, a najviši stupanj je jaka svijest o pripadnosti Crkvi ili još konkretnije, svijest pojedinca da je osobno Crkva. Općenito u svezi s religioznom tipologijom Cipriani upozorava kako u analizama rezultata socioloških istraživanja valja razlikovati verbalni stav i stvarni stav. Jedino kroz tu prizmu, ističe autor, može se razumijeti velika razlika između deklariranih vjernika i onih koji svoje vjerničko opredjeljenje potvrđuju dosljednim ponašanjem.²⁵ Ako to primijenimo na mlade, uočiti ćemo da kod njih prevladava objektivna ili vanjska pripadnost. Tako u Zagrebu od ukupnog broja ispitanih srednjoškolaca, 81,0% primilo je sva tri sakramenta²⁶, a vjeruje i prakticira vjeru 43,0% i 32,0% redovito ide na misu.²⁷ Sigurno je da intenzitet svijesti o pripadnosti Crkvi – konkretnoj zajednici – ovisi o tome kako pojedinac doživljava Crkvu. Iskustvo koje se pri tom stječe bitno određuje i sliku Crkve. Svijest o pripadnosti u biti ovisi o vlastitom iskustvu koje pojedinac stječe sudjelujući u životu jedne zajednice. Bez osobnog iskustva teško je vjerovati da će se dogoditi identifikacija s bilo kojom institucijom.

Stoga je zanimljivo vidjeti kako se adolescenti u Italiji doživljavaju u Crkvi. Na pitanje: Kako se osjećaš u Crkvi, mladi su odgovorili sljedeće:

²² Usp. F. DEMARCHI, »Ecclesialità in Italia«, u: F. DEMARCHI (uredio), *Nuovo Dizionario di Sociologia*, Ed. Paoline, Milano, 1987., str. 708.

²³ Usp. S. J. HERVE CARRIER, *nav. dj.*, str. 45.

²⁴ L. A. GALLO, »Animazione e appartenenza alla comunità ecclesiale«, u: *Note di Pastorale Giovanile* 33 (1999.), br. 5, str. 69–71.

²⁵ R. CIPRIANI., *nav. dj.*, str. 105.

²⁶ V. B. MANDARIĆ, *nav. dj.*, str. 218.

²⁷ *Isto*, str. 227.

Tabela 1: *U susretu s Crkvom osjećam*.²⁸

TVRDNJE	%
osobno zanimanje	62,3
osjećam se korisnim	61,1
osjećam dužnost i obvezu	31,8
zatvorenost i isključivost	31,8
nije odgovorilo	10,7

Kako se vidi iz tabele, jedan veliki broj talijanskih adolescenata (61,1%) u Crkvi pronalazi prostor za vlastito uključivanje i suradnju i priliku da se osobno izrazi. No, značajno je da svaki treći svoju povezanost s Crkvom doživljava isključivo kao dužnost i obvezu.²⁹

Kod mladih u gradu Zagrebu, pak, zamjećuje se tendencija parcijalnoj pripadnosti Crkvi ili pak djelomičnoj identifikaciji. To najbolje potvrđuje podatak da 61,6% ispitanе mlade populacije misli da se može biti dobar katolik a da se pri tom ne mora slijediti moralne upute crkvenog učiteljstva (papa, biskupi).³⁰

3. Odnos mladih i Crkve

Koristeći rezultate istraživanja koji su objavljeni u knjizi »*Religiozni identitet zagrebačkih srednjoškolaca*«, ali i nekih rezultata u okviru istog istraživanja koji nisu do sada objavljeni, može se posložiti mozaik – »slika Crkve« koju mla-

²⁸ COSPES, *L'età incompiuta. Ricerca sulla formazione dell'identità negli adolescenti italiani*. Coordinamento di Giorgio TONOLO – Severino DE PIERI, ELLEDICI, Leumann (TO), 1995., str. 174–176.

²⁹ *Isto*, 176.

³⁰ B. V. MANDARIĆ, *nav. dj.*, str. 119. Neprihvaćanje crkvenog učiteljstva najizraženije je na moralnom području. O tome vidi: str. 247–283. i L. TOMASI, »Discontinuità fra appartenenza ed identificazione religiosa con particolare riferimento ai giovani«, u: *Studi di Sociologia* 34 (1996.), br. 4, str. 421: »Kod mladih se konstatira tendencija k individualizaciji religiozne prakse, privatnoj vjeri koja nastoji ukinuti ritual kao religioznu i društvenu praksu. Jako su usmjereni na 'sadašnjost'. Postoji čvrsta subjektivna kultura koja je označena dihotomijom, ponekad rascjepom, između crkvenog učiteljstva i spolnog morala kojeg žive mladi.« (...) »Ali, ovi isti mladi, često indiferentni u odnosu na učiteljstvo koje se odnosi na pitanje dogmatike i morala, prihvaćaju njegove upute kada govori o miru, ljudskim pravima, pravdi, itd.«

di grade kroz svoja doživljavanja Crkve, vrednovanja njene prisutnosti u današnjem društvu i očekivanjima od Crkve.

U navedenom istraživanju nije bilo pitanja koja su direktno tražila iznošenje mišljenja o Crkvi, već kroz niz drugih pitanja može se *implicite* naslutiti kakav stav imaju mladi prema Crkvi. Tako, u temeljni profil kršćanskog ponašanja, jedna petina zagrebačkih adolescenata ne uključuje »vjerovanje Bogu i vjerovanje s Crkvom«³¹, ili pak, »da se treba pokoravati crkvenim odredbama«, potpuno se slaže tek 14,5%, a djelomično slaže se 25,3% ispitanika. Ostali su indiferentni ili se pak ne slažu. »Da kršćanin treba biti član kršćanske zajednice«, u potpunosti se slaže 20,9%, a slaže se 33,4% adolescenata. Već na temelju ovih nekoliko indikatora daje se naslutiti tendencija k distanciranju mladih od kršćanstva ukoliko se ono izražava i doživljava kroz institucionalne oblike ili pak određene norme i propise.

Jedan od važnih pokazatelja povezanosti mladih s Crkvom je njihova (ne)uključenost u život župne zajednice kojoj teritorijalno pripadaju. Samo kratak pogled na donju tabelu ukazuje da je uključenost mladih veoma minimalna ili gotovo rubna. No, ovdje postoji jedan drugi problem. Naime, na temelju sljedeće tabele možemo zaključiti da su mladi nezainteresirani za različite aktivnosti u župi. Ali, ostaje pitanje: Što se stvarno nudi mladima u zagrebačkim župama? Imaju li mladi mogućnost izbora kada je riječ o različitim aktivnostima u župi?

Tabela 2: *Procijeni koliko često sudjeluješ u dolje navedenim aktivnostima u okviru župe*³²

TVRDNJE	nikada	rijetko	ponekad	često
sudjelujem u sportskim aktivnostima	56,0	14,8	13,8	12,2
pohađam župni vjeronauk	61,1	18,9	9,3	6,9
sudjelujem u nedjeljnoj misi	16,2	22,8	25,4	32,1
čitam za vrijeme mise	66,9	16,2	8,3	4,4
pomažem u župnom karitasu	73,0	15,0	6,1	2,2
uređujem župni listić	86,3	7,3	1,9	1,2
dolazim na molitvene susrete	64,0	18,1	10,5	4,0

³¹ B. V. MANDARIĆ, *nav. dj.*, str. 117.

³² *Isto*, str. 122.

TVRDNJE	nikada	rijetko	ponekad	često
sudjelujem u biblijskim večerima	79,4	11,5	3,7	1,5
pjevam u crkvenom zboru	75,3	7,4	7,6	6,2
sviram za vrijeme mise	91,2	2,7	1,3	1,8

Prema navedenoj tabeli, cjelokupni njihov angažman u župnoj zajednici svodi se na minimalne aktivnosti (i to samo kod manjeg broja), kao što je nedjeljno pohađanje mise, pohađanje župne kateheze, pjevanje u crkvenom zboru. Sve ostale aktivnosti gotovo su potpuno zanemarene (ako uopće postoje!?). Ako je ipak suditi po ovim rezultatima mogli bismo reći da crkveno zajedništvo kod mladih nema neko veće značenje i kao takvo ne pronalazi svoje mjesto na njihovoj interesnoj ljestvici.

Uvid u njihovo poimanje Crkve može nam pomoći i njihov stav o ulozi i mjestu laika u Crkvi. Naime, u istraživanju se tražilo da zauzmu stav prema sljedećoj tvrdnji: »Laici nisu prikladni za profesionalni rad u vjerskim zajednicama«. Na temelju njihovih odgovora jasno se može uočiti da više od polovice ne računa s laicima u različitim djelatnostima Crkve.³³ Čini se da još uvijek dobar dio mladih (kao uostalom i odraslih) poistovjećuje Crkvu s klerom i redovništvom (biskupom, svećenicima, redovnicima i redovnicama), a što upućuje na to da je pitanje laikata u Crkvi u Hrvatskoj još uvijek u embrionalnom razdoblju i da poimanje Crkve kao zajednice vjernika još uvijek nije u dovoljnoj mjeri ukorijenjeno u svijesti ljudi općenito, pa ni samih vjernika.

4. Vrednovanje prisutnosti Crkve u današnjem društvu

Mnoga istraživanja³⁴ potvrđuju da kod mladih dominira »društvena« slika Crkve, tj. da Crkvu doživljavaju gotovo isključivo kroz njezin društveno-socijalni angažman.

No, mladi različito gledaju na crkvenu aktualnu prisutnost u suvremenom društvu. U spomenutom istraživanju (*Religiozni identitet zagrebačkih srednjo-*

³³ B. V. MANDARIĆ, *nav. dj.*, str. 140–141.

³⁴ P. DONATI – I. COLOZZI, *I giovani e generazioni*, Il Mulino, Bologna, 1997.; L. TOMASI (uredio), *I giovani e le religioni in Europa. Persistenze valoriali e nuovi orientamenti*, Reverditio Edizioni, Trento, 1993.; V. MANDARIĆ, *Religiozni identitet zagrebačkih adolescenata*, Institut Ivo Pilar/Katolički bogoslovni fakultet, Zagreb, 2000.; A. CAVALLI – A. DE LILLO (uredili), *Giovani anni 90. Terzo rapporto Iard sulla condizione giovanile in Italia*, Il Mulino, Bologna, 1993.

školaca) mladi su imali priliku »dati ocjenu« o nekim njenim djelatnostima i izraziti svoj kritički stav prema nekim (negativnim) pojavama u Crkvi.

Najprije nekoliko riječi o tome kako su procijenili neke crkvene aktivnosti u nedavnoj prošlosti. Mladi u Zagrebu u velikoj većini (82,3%) smatraju da je katolička Crkva u vrijeme Domovinskog rata odigrala vrlo pozitivnu ulogu. U malo manjem postotku (75,0%), pak, misle da se u poslijeratnom razdoblju u Hrvatskoj Crkva najviše zalagala za pomirenje i suživot. Crkvu, također, doživljavaju kao jedini duhovno-moralni autoritet dostojan poštovanja. Tako o Crkvi misli 56,6% srednjoškolaca. Ali, u isto vrijeme čak 47,9% smatra da Crkva dobro propovijeda ali u praksi to ne potvrđuje.³⁵ Kako vidimo, gotovo polovica ispitanika smatra da Crkva nije dosljedna u svjedočenju onoga što propovijeda.

S obzirom na to da su vrlo slična istraživanja provedena u Italiji³⁶, i budući da nam je Italija, kao zemlja koja pripada mediteranskom bazenu u mnogim kulturološkim segmentima slična, čini nam se korisnim donijeti rezultate nekih istraživanja koja se odnose na doživljavanje Crkve od strane mladih. U istraživanju su mladi imali priliku izraziti svoje mišljenje o sposobnosti Crkve u Italiji u pružanju adekvatnih odgovora na neka važna društvena pitanja.

Tabela 3: *Mišljenje o nekim aktivnostima Crkve*³⁷

TVRDNJE	%	
	DA	NE
smatraš li da Crkva u Italiji daje adekvatne odgovore na probleme i potrebe pojedinca	38,1	48,1
obiteljske probleme	30,8	52,7

³⁵ A. CAVALLI – A. DE LILLO (uredili), *Giovani 90.*, Terzo rapporto Iard sulla condizione giovanile in Italia, Il Mulino, Bologna, 1993., str. 119–120.

³⁶ ISTITUTO DI TEOLOGIA PASTORALE/UNIVERSITÀ PONTIFICIA SALESIANA, *L'esperienza religiosa dei giovani*. 2/1. I. Dati Adolescenti – Mario POLLO, ELLEDICI, Leumann (TO), 1996.; COSPES, *L'età incompiuta. Ricerca sulla formazione dell'identità negli adolescenti italiani*. Coordinamento di Giorgio TONOLO – Severino DE PIERI, ELLEDICI, Leumann (TO), 1995.; L. TOMASI (uredio), *I giovani e le religioni in Europa. Persistenze valoriali e nuovi orientamenti*, Reverditio Edizioni, Trento, 1993.; C. BUZZI, – A. CAVALLI, – A. DE LILLO (uredili), *Giovani verso il Duemila. Quarto rapporto Iard sulla condizione giovanile in Italia*, Il Mulino, Bologna, 1997.; A. CAVALLI, – A. DE LILLO (uredili), *Giovani anni 90. Terzo rapporto Iard sulla condizione giovanile in Italia*, Il Mulino, Bologna, 1993.; P. DONATI, – I. COLOZZI (uredili), *Giovani e generazioni. Quando si cresce in una società eticamente neutra*, Il Mulino, Bologna, 1997.; P. GARIGLIO, *Gioventù di fine secolo*, AVE, Rim, 1996.

³⁷ Tabela preuzeta iz: L. TOMASI, *I giovani e le religioni in Europa*, Reverditio Edizioni, Trento, 1993., str. 177.

TVRDNJE	%	
	DA	NE
duhovne potrebe ljudi	54,5	33,5
smatraš li opravdanim da Crkva zauzima stajalište o razoružanju	65,5	29,0
o abortusu	54,0	41,7
o problemima Trećeg svijeta	85,0	11,9
o izvanbračnim odnosima	35,3	58,1
o nezaposlenosti	47,9	44,7
o rasnoj diskriminaciji	82,6	14,9
o eutanaziji	58,4	34,8
o homoseksualnosti	32,7	59,6
o ekološkim problemima	52,9	40,0
o politici	23,3	70,5

Kako se može vidjeti iz navedenih indikatora odnosno dobivenih rezultata, mladi u Italiji vide u Crkvi važnog i aktivnog čimbenika u rješavanju gorućih društveno-socijalnih problema. Među navedenim odgovorima, ističe Tomasi, prevladavaju antropocentrični odgovori i mišljenje da glavna zadaća Crkve treba biti služenje konkretnom čovjeku. Točnije, kaže on, koncept Crkve koji je lansirao Drugi vatikanski koncil, prepoznatljiv je u slici Crkve koju mladi u Italiji percipiraju. No, zanimljivo je da Crkvu ne vide kao važnog partnera u kreiranju politike i moralno-etičkih normi u društvu. Slično mišljenje potvrđuje i istraživanje koje su proveli Donati i Colozzi.³⁸ Uz pozitivno mišljenje mladih o Crkvi kao instituciji, točnije, o njenom društveno-socijalnom angažmanu, prepoznatljiv je i kritički stav koji direktno i indirektno izražavaju.

Kada je riječ o našim adolescentima, onda to možemo iščitati iz njihovih odgovora na pitanje: Što te smeta u Crkvi u Hrvatskoj? Analizirajući njihove odgovore, koje su slobodno iznosili, neki i veoma oštrim riječima, možemo uočiti nekoliko negativnih značajki koje adolescenti prepoznaju ili pak pripisuju ponašanju Crkve ili točnije, nekim njenim službenicima. Mlade u susretu s Crkvom i njenim službenicima najviše smeta:

- moralno upitno ponašanje njenih službenika;
- nedosljednost u svjedočenju;

³⁸ P. DONATI – I. COLOZZI, *I giovani e generazioni*, Il Mulino, Bologna, 1997., 201.

- miješanje u politiku;
- moralno učenje koje nije prilagođeno suvremenom čovjeku;
- licemjerje;
- bogaćenje pojedinih crkvenih službenika;
- loše propovijedi;
- nedovoljan senzibilitet za potrebe mladih;
- dosadni i neprilagođeni liturgijski obredi.³⁹

Iz ovih nekoliko navedenih primjera, može se uočiti kritičko raspoloženje kod mladih kada je u pitanju Crkva. Slična je situacija s mladima u Italiji. Naime, u istraživanju »*L'esperienza religiosa dei giovani*«⁴⁰, susrećemo se s prilično kritičkim tonom kojim mladi izražavaju svoje mišljenje o Crkvi. Ovdje ćemo navesti samo nekoliko primjera.⁴¹ Analizirajući neke dijelove iz intervjua s mladima, može se iščitati zamjetna distanciranost i neprihvaćenost crkvenih institucionalnih struktura. Iz njihovih odgovora naslućuje se da oni priželjkuju Crkvu koja će živjeti u skladu sa svojim naučavanjem; Crkvu koja će se znati prilagoditi današnjem vremenu i koja će znati odgovoriti na duhovne potrebe današnjeg čovjeka, Crkvu koja nije teokracijskog ustroja, Crkvu puno aktivniju, otvoreniju i zauzetiju. Isto tako, mladi teško prihvaćaju posredničku ulogu Crkve kao privilegiranog mjesta susreta Boga i čovjeka.⁴²

³⁹ V. B. MANDARIĆ, *nav. dj.*, str. 131–132.

⁴⁰ Istraživanje je provedeno među adolescentima i mladima u Italiji 1995., pod vodstvom Instituta za pastoralnu teologiju Papinskog salezijanskog sveučilišta. U istraživanju je primijenjena metoda intervjua. Rezultati istraživanja objavljeni su u dvije knjige: M. MIDALLI, – R. TONELLI (uredili), *L'esperienza religiosa dei giovani*. 1. *L'ipotesi*, ELLEDICI, Leumann (TO), 1995. i M. POLLO, *L'esperienza religiosa dei giovani*, 2/1. *I Dati Adolescenti*, ELLEDICI, Leumann (TO), 1996.

⁴¹ »U zadnje vrijeme ne slažem se u mnogim stvarima koje naučava Crkva... To je razočaravajuće, točno je da se Crkva ne prilagođava mentalitetu, vremena se mijenjaju, nalazimo se u 2000., stvari se u dvije tisuće godina mijenjaju, ne može se uvijek željeti uvjetovati život jedne osobe. Ja sam vjernik, ali neke propise ne poštujem, što ne znači da ja nisam vjernik i da ne vjerujem u Boga. Nije istina. Ja ne vjerujem u politiku crkvenjaka – onih ljudi tamo, jer u mnogim slučajevima upravo su oni ti koji ne poštuju propise i ne znaju zašto ih onda nameću ljudima koji žele živjeti život« (M. POLLO, *nav. dj.*, str. 334).

»Mrzim je (Crkvu) u određenim trenucima... ne slažem se sa svom onom crkvenom hijerarhijom, sa svim onim luksuzom u kojem žive crkveni službenici.« (M. POLLO, *nav. dj.*, str. 88).

»Crkva... do sada sam je malo cijenio, ali nisam ju volio. Uvijek sam ju doživljavao kao veoma strogu, nešto kao obvezu, nešto što ustvari nisam nikada cijenio. Nisam nikada znao prihvatiti ono što je nudila. Stvarno mi se nije sviđala« (M. POLLO, *nav. dj.*, str. 69).

⁴² Tako svoje doživljavanje Crkve jedna studentica opisuje na slijedeći način: »Ništa posebno. Osjećam se više kršćanka kod kuće nego u Crkvi. Više volim kod kuće razgovarati s Bogom i ići na misu 'u vlastitoj nutрини' nego ići na nekakve obrede« (M. POLLO, *nav. dj.*, str. 115).

Distanciranost mladih od institucionalnih oblika religioznosti usko je povezana s činjenicom da se to sukobljava s njihovom željom za autonomijom, originalnošću, spontanošću, individualnošću koja je svojstvena ovoj dobi.

Bez obzira na kritičko raspoloženje, općenito se može reći da Crkva u očima mladih u Hrvatskoj još uvijek uživa veliko povjerenje i velik ugled i da prisutnost Crkve u društvu pozitivno ocjenjuju. No, isto tako oni priželjkuju autentičnost i svjedočenje kao jednu konstantu koja ne trpi nikakav kompromis. Mladi žele Crkvu koja jasno govori i vjerodostojno živi.

5. Što mladi očekuju od današnje Crkve?

Mladi u Hrvatskoj (Zagrebu) u viziji budućeg suvremenog društva računaju na Crkvu. Tako na pitanje: biste li željeli društvo bez Crkve ili ako bi Crkva postojala da je riječ o Crkvi muzeju⁴³, mladi su odgovorili sljedeće:

TVRDNJE	frekvencije	%
ne želim	599	66,9
možda želim	46	5,1
želim	29	3,2
svejedno mi je	109	12,1
ne znam	113	12,5
nije odgovorilo	8	0,9

No, drugo je pitanje kakvu to Crkvu oni priželjkuju. Na temelju dobivenih rezultata u socio-religijskim istraživanjima može se dati »obris« Crkve koju mladi stvaraju i s kojom u budućnosti računaju. Tako na primjer nešto više od 1/3 srednjoškolaca u gradu Zagrebu drži da Crkva može dati svoj važan doprinos u rješavanju najhitnijih društvenih problema s kojima se suočava naše društvo: nezaposlenost, siromaštvo, nasilje, droga, korupcija, itd.⁴⁴ Isto tako je značajno da 1/3 mladih smatra da Crkva može dati svoj doprinos, ali on je neznatan. Oni koji smatraju da se Crkva može konkretno angažirati u rješavanju društvenih problema naveli su kako bi to Crkva trebala činiti. U odgovorima su bili veoma slo-

⁴³ Rezultati preuzeti iz: V. B. MANDARIĆ, *nav. dj.*, str. 124.

⁴⁴ *Isto*, str. 124.

bodni i konkretni.⁴⁵ S obzirom na to da je pitanje bilo otvorenog tipa, bilo je puno raznolikih odgovora i prijedloga. Iz mnoštva njihovih odgovora izdvojiti ćemo samo neke od njih, u kojima se ipak može prepoznati raznovrsnost očekivanja kada je u pitanju Crkva. Mladi smatraju da Crkva kao važna i društveno afirmirana institucija u današnjem Hrvatskom društvu može dati svoj doprinos na sljedeći način:

- dajući konkretni doprinos (materijalno i duhovno) u moralno-duhovnoj obnovi našeg društva;
- Crkva treba nadići neke tradicionalne oblike svoga služenja i stvarati nove oblike koji će pružiti konkretne odgovore na potrebe današnjeg čovjeka;
- treba razvijati nove i kvalitetnije oblike i strukture zajedništva u kojima će posebno mladi prepoznati pozitivno ozračje za razvijanje vlastite osobnosti;
- biti spremna i otvorena za dijalog i suradnju sa svim odgojnim čimbenicima u našem društvu;
- odgojno se brinuti za mlade, posebno za one u rizičnim skupinama u našem društvu (ovisnicima, bolesnima, napuštenima, nezaposlenima);
- nuditi konkretne alternativne sadržaje na području glazbe, filma, umjetnosti, književnosti i drugih oblika stvaralaštva;
- senzibilizirati svoje članove da se više zauzimaju za siromašne i najugroženije slojeve ljudi u društvu;
- otvarati različita savjetovališta koja će biti na usluzi svima kojima je pomoć potrebna, bez obzira na njihovo vjersko opredjeljenje;
- djelotvornije utjecati putem medija na donošenje važnih zakona u našem društvu;
- poticati i podržavati nadu u bolju budućnost, posebno kod mladih ljudi;
- svoja materijalna sredstva, prostore i adekvatne sadržaje ponuditi u osmišljavanju slobodnog vremena za mlade u vrijeme ljetnih školskih praznika;
- poticati malo poduzetništvo ili pak sama osnivati male tvrtke i tako dati svoj doprinos u rješavanju problema nezaposlenosti;
- socijalni nauk Crkve primjenjivati u konkretnom djelovanju kako bi bila prepoznatljiva promicateljica temeljnih ljudskih prava.

Kako se može vidjeti, mladi svoju viziju Crkve isključivo grade u okvirima njenog društvenog, kulturalnog i socijalnog angažmana. Gotovo da nema nijednog prijedloga koji bi se odnosio na pastoralne zadaće Crkve. Slična vizija Crkve prepoznatljiva je u njihovom vrednovanju pojedinih crkvenih aktivnosti u našem društvu. Među deset aktivnosti iz područja djelovanja Crkve, na vrhu nji-

⁴⁵ Rezultati su prvi put ovdje objavljeni.

hove vrijednosne ljestvice nalaze se aktivnosti koje su u službi promicanja općeg dobra i zalaganja za konkretnog čovjeka.

Tabela 4: Procijeni koliko je po tebi važna svaka od dolje navedenih djelatnosti koje Crkva razvija u društvu⁴⁶

TVRDNJE	izrazito nevažno	nevažno	niti nevažno niti važno	važno
naviještati Isusa Krista i evanđelje	6,9	6,2	25,4	59,3
dijeliti sakramente	7,1	6,9	25,0	58,8
pomagati onima koji su u nevolji	4,0	2,1	9,8	81,5
odrediti jasnije što je dobro a što zlo	5,4	4,0	25,9	61,9
zalagati se za mir među narodima	4,9	2,9	9,2	80,4
zauzeti čvrsti stav prema negativnim pojavama u društvu (korupciji, drogi, prostituciji...)	5,6	5,5	20,9	64,9
otvarati socijalno-zdravstvene ustanove: bolnice, vrtiče, staračke domove, škole, terapijske zajednice...	4,0	4,3	23,3	65,7
slati misionare u daleke zemlje	5,9	8,5	43,6	39,5
graditi dijalog s drugim ljudima	3,9	5,0	33,0	55,3
čuvati moralni red u društvu	4,4	4,4	28,9	59,7

Kako se vidi iz tabele, mladima je važna, a time prihvatljiva i poželjna, Crkva koja je na vidljiv i prepoznatljiv način prisutna u konkretnom društvu. Mladi svoju sliku Crkve izgrađuju ponajviše prema onome što Crkva čini za konkretnog čovjeka u konkretnom društvu. Čini se da im nije previše bliska slika Crkve koja je u službi naviještanja Božje riječi. Možda se i ovdje potvrđuje konstatacija »da se Crkva u svijetu, kao navještaj Božjeg kraljevstva, više određuje po onome što čini i što jest, negoli po onome što kaže i što slavi«⁴⁷.

⁴⁶ Rezultati preuzeti iz: V. B. MANDARIĆ, *nav. dj.*, str. 128–129.

⁴⁷ E. ALBERICH, *Crkvena kateheza*, KSC, Zagreb, 1999., str. 27.

Umjesto zaključka

Iako su izneseni podaci nepotpuni⁴⁸, ipak jasno ukazuju na važnost i hitnost promišljanja o odnosu mladih i Crkve i koje je mjesto mladih unutar Crkve. Crkva svojom prisutnošću u konkretnom društvu stvara određenu sliku u svijesti ljudi, bilo da je riječ o vjernicima ili pak onima koji su izvan Crkve. Možda u ovom radu nismo uspjeli dati jasni obris slike Crkve koja se reflektira u razmišljanjima i doživljajima mladih, ali je jasno da se radi o nepotpunoj, a ponekad i krivoj slici. Sve to ukazuje da Crkva mora ozbiljno poraditi na restauraciji nepotpune ili pak krive slike koja se nerijetko reflektira u razmišljanjima i stavovima mladih.

Kao polazište za dublje pastoralno promišljanje navest ćemo nekoliko ključnih teza koje mogu poslužiti kao pista onima koji se misle ozbiljnije baviti ovom problematikom, a napose onima koji će stvarati nove pastoralne planove za mlade.

– U rezultatima izražavanja religioznosti mladih prevladava deklarativna religioznost i tendencija subjektivnog pristupa u kojem je prepoznatljivo kršćanstvo po izboru, a koje je samo djelomično u suglasju s njegovim institucionalnim oblicima.

– Pripadnost je rezultat identifikacije. Za uspješnu identifikaciju traži se interakcijski odnos pojedinca s crkvenom zajednicom kojoj se želi pripadati. Taj odnos ne može se svesti na trenutke ili događaje vezane uz primanje sakramenta inicijacije. Sakramenti bi trebali biti najdublji izričaj duboke povezanosti sa crkvenom zajednicom.

– Crkva mora stvarati nove oblike zajedništva u kojima će se graditi, prakticirati i učvršćivati autentični odnosi. To se ne može događati unutar mase. Samo u malim bazičnim zajednicama, naime, može se ostvariti identifikacija, a time i učvršćivanje intenzivnijeg osjećaja pripadnosti, posebno kod mladih ljudi.

– Crkva još uvijek ne nudi dovoljno prostora i sluha za inicijative koje dolaze od strane samih mladih, a koje se odnose na različite segmente života unutar jedne župne zajednice: liturgiju, religiozni odgoj i katehezu, raspodjelu različitih ovlasti i drugih oblika odgovornosti.

– Mladi pokazuju otvorenost za koncilsku viziju Crkve. To je posebno prepoznatljivo u njihovoj opredijeljenosti za Crkvu koja na konkretan i vidljiv način ostvaruje svoje poslanje u suvremenom svijetu stavljajući se u službu konkretnom čovjeku. Oni su, bez obzira u kojoj sredini žive, suglasni oko toga da je te-

⁴⁸ Korišteni su rezultati istraživanja koje se odnosi samo na zagrebačke mlade.

meljna zadaća Crkve briga za sudbinu današnjeg čovjeka, i da jedino tako može opravdati proglaš koji stoji na početku konstitucije *Gaudium et spes*.⁴⁹

Za kraj ovog razmišljanja željeli bismo istaknuti dvije činjenice koje nam se čine važnima. Prvo, znamo da je prije Koncila pripadnost Crkvi podrazumijevala prihvaćanje svega onog što je Crkva preko svojih službenika naučavala, ono što je slavila i zakone koje je propisivala. Neprihvatanje nečeg od toga značilo je udaljšavanje od Crkve, a posljedice su se čak protezale i na vječno spasenje. Prevladavao je kriterij: sve ili ništa. Između pripadnosti i ne-pripadnosti nije bilo trećega. No, danas se suočavamo sa sasvim drugačijom situacijom, posebno kod mladih. Danas prevladava stupnjevita pripadnost i slaba identifikacija s Crkvom. Mladi se uglavnom osjećaju, a tako ih se najčešće i tretira, kao pasivni konzumatori crkvenih usluga. Drugi vatikanski koncil naprotiv, naglašava važnost uključivanja svih krštenika i zahtjeva njihovu aktivnu ulogu u životu Crkve. To je oživotvorenje ideje koju proglašava konstitucija *Lumen gentium*, da je svaki pojedinac protagonist i odgovorni subjekt crkvene zajednice. U Crkvi ima mjesta za različitost, ali različitost koja se neće čitati po ključu dostojanstva ili moći, već po ključu služenja. Crkva koja služi, Crkva koja dijeli sudbinu svakog čovjeka, Crkva koja sudjeluje u promicanju čovjekovog dobra i u izgradnji boljega, pravednijeg i tolerantnijeg društva jedini je okvir u kojem mladi mogu prepoznati njima blisku sliku Crkve.

Drugo, činjenica da mladi imaju dosta poteškoća u shvaćanju otajstvene dimenzije Crkve upućuje na potrebu revizije religiozno-odgojnog itinerarija tijekom kojega usvajaju sliku Crkve. Potrebno se ozbiljno zapitati kakvu eklesiologiju nudimo današnjim mladima.

I na samom kraju, kada bismo htjeli ukratko reći kakav je odnos današnjih mladih i Crkve, čini se da bi nam najbolje poslužila misao biskupa Klaua Hemmerlea, koji taj odnos predočava na slikovit način: »U nepoznato lice Crkve gledaju oči koje traže.«⁵⁰ Pred nama su, dakle, mladi koji ne poznaju dovoljno Crkvu, ali koji još uvijek u velikom broju u traženju odgovora na važna životna pitanja, prema njoj upiru svoj pogled. Na Crkvi je da otkrije svoje pravo lice, a ne samo naličje i da se ponekad samokritički pita: nije li prije Crkva ta koja ne pripada mladima, nego mladi koji ne pripadaju Crkvi?

⁴⁹ »Radost i nada, žalost i tjeskoba ljudi našeg vremena, osobito siromašnih i svih koji trpe jesu radost i nada, žalost i tjeskoba također Kristovih učenika, te nema ničega uistinu ljudskoga a da ne bi našlo odjeka u njihovu srcu« (*Gaudium et spes*, 1).

⁵⁰ K. HEMMERLE, »Kako mladi k Crkvi? Kako Crkva k mladima?«, u: *Svesci* 53 (1984.), str. 37.

Summary

CHURCH IN THE EYES OF THE YOUNG

The author of this article, using the results of the socio-religious research on the religiosity of adolescents and young people, ponders the relationship between the youth and the Church, in view of belonging and identification. The research shows that a partial belonging to the Church becomes more and more present among youth, and that it is associated with the youth's decreased identification of with the Church's basic teaching. Young people mostly feel like passive consumers of Church services and are treated that way. In that regard, the author suggests, the Croatian youth are not very different from the youth in other European countries. However, regardless of this situation, the Croatian youth still views the Church as an institution with a good reputation. The young mostly experience the Church through its social and cultural engagements in concrete society, most particularly in the social arena. They have difficulties in comprehending and accepting the mysterious dimension of the Church, which is why their picture of the Church is not always wholesome. The youth's perceptions of the Church are dominated by subjectivism. At the end of the article, the author suggests some directions for procedures that could help the Croatian youth to discover the true face of the Church.

Key words: Church, youth, relationship, belonging, picture of the Church